YALPI ICHKI MAHSULOT O'SISHI BILAN AHOLI REAL DAROMADLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI TAHLIL QILISH:O'ZBEKISTON MISOLIDA (2020-2022-YILLAR UCHUN)

Erdonova Maxfuza
E-mail: maxfuza_erdonova@mail.ru

Received: 14.09.2025
Revised: 15.09.2025
Accepted: 16.09.2025

Kalit so‘zlar:
Yalpi ichki mahsulot, real daromad, iqtisodiy o‘sish, inflyatsiya, O‘zbekiston iqtisodiyoti, aholi farovonligi, pandemiya, makroiqtisodiy barqarorlik

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekistonda 2020–2022-yillar davomida yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘sishi va aholining real daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘sish odatda aholining real daromadlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi, ammo inflyatsiya yuqori bo‘lgan davrlarda ushbu bog‘liqlik sezilarli darajada susayadi. Shu bois iqtisodiy o‘sish bilan bir qatorda inflyatsiyani jilovlash va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash choralarini kuchaytirish muhim omil hisoblanadi.

Ключевые слова. Валовой внутренний продукт, реальные доходы, экономический рост, инфляция, экономика Узбекистана, благосостояние населения, пандемия, макроэкономическая стабильность.

Аннотация. В статье рассматривается взаимосвязь между ростом валового внутреннего продукта (ВВП) и реальными доходами населения в Узбекистане в 2020–2022 годах. Результаты анализа показывают, что экономический рост, как правило, положительно влияет на реальные доходы населения, однако в условиях высокой инфляции эта зависимость заметно ослабевает. В связи с этим, наряду с ростом экономики, важное значение имеет контроль инфляции и усиление социальных мер поддержки

Keywords. Gross Domestic Product, real income, economic growth, inflation, Uzbekistan’s economy, population welfare, pandemic, macroeconomic stability.

Annotation. The article analyzes the relationship between Gross Domestic Product (GDP) growth and the real incomes of the population in Uzbekistan during 2020–2022. The findings indicate that economic growth generally has a positive impact on real incomes; however, in periods of high inflation, this correlation significantly weakens. Therefore, along with economic growth, controlling inflation and strengthening social support measures are

considered crucial factors for improving population welfare.

Kirish. So‘nggi o‘n yilliklarda O‘zbekiston iqtisodiyotida chuqur tarkibiy o‘zgarishlar va modernizatsiya jarayonlari amalga oshirilmoqda. Jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan inqirozlar, pandemiya oqibatlari va global bozorlardagi noaniqliklarga qaramay, mamlakat yalpi ichki mahsuloti (YaIM)ning barqaror o‘sishi kuzatilmoqda. YaIM mamlakat iqtisodiy rivojlanishining eng muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, uning ortishi ishlab chiqarish hajmi kengayishini, xizmatlar sohasi diversifikatsiyasini va investitsiya muhitining yaxshilanishini ifodalaydi. Biroq iqtisodiy o‘sishning aholining kundalik hayotiga qanday ta’sir ko‘rsatayotgani, ya’ni real daromadlar orqali ifodalanadigan farovonlik darajasiga ta’siri alohida e’tibor talab qiladi. Real daromadlar aholining iste’mol qobiliyatini va hayot darajasini belgilovchi asosiy iqtisodiy ko‘rsatkichlardan biridir. U nafaqat nominal ish haqlari va boshqa daromadlarning oshishi bilan, balki inflyatsiya darajasi, tovar va xizmatlarning narx dinamikasi hamda ijtimoiy siyosat choralariga bevosita bog‘liq. Shu sababli, yalpi ichki mahsulotning yuqori sur’atlarda o‘sishi har doim ham real daromadlarning mutanosib ravishda oshishiga olib kelmasligi mumkin. Ayniqsa, yuqori inflyatsiya sharoitida aholining xarid qobiliyati pasayib, iqtisodiy o‘sishning ijtimoiy samarasi cheklanishi mumkin. Mazkur mavzu O‘zbekiston uchun nihoyatda dolzarbdir. Chunki 2020–2022-yillar davrida mamlakat jahon pandemiyasi, tashqi iqtisodiy muvozanatsizlik va global logistika cheklovlari ta’sirida o‘z iqtisodiyotini barqarorlashtirishga intildi. Shu davrda YaIMning yillik o‘sish sur’atlari 1,6 % dan 7,4 % gacha tebrangan bo‘lsa-da, aholining real daromadlari inflyatsiya va boshqa omillar ta’sirida turlicha dinamikani namoyon etdi. Shunday qilib, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – O‘zbekiston misolida 2020–2022-yillar davomida YaIM o‘sishi bilan aholi real daromadlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tahlil qilishdir. Bu orqali iqtisodiy o‘sishning ijtimoiy samaradorlik darajasi baholanadi hamda mamlakatning barqaror rivojlanishi uchun muhim xulosalar chiqariladi.

Adabiyotlar tahlili. Yalpi ichki mahsulot (YaIM) va aholining real daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy nazariya va amaliy tadqiqotlarda keng o‘rganilgan masalalardan biridir. Ushbu bo‘limda xorijiy va mahalliy

olimlarning ilmiy ishlari asosida mavzu bo‘yicha asosiy nazariy va empirik qarashlar ko‘rib chiqiladi. Jahon amaliyotida iqtisodiy o‘sish va aholi farovonligi o‘rtasidagi bog‘liqlik ko‘plab tadqiqotlarda o‘z ifodasini topgan. Masalan, Kuznets (1955) o‘zining mashhur “Kuznets egri chizig‘i” nazariyasida iqtisodiy o‘sish dastlab daromadlar tengsizlikni kuchaytirishini, biroq ma’lum bosqichdan keyin farovonlikning kengayishi natijasida aholi daromadlari o‘sishini ta’kidlaydi [Kuznets, 1955]. Barro (1997) esa uzoq muddatli iqtisodiy o‘sish modellari doirasida inson kapitali, ta’lim darajasi va mehnat unumdorligi real daromadlarning barqaror oshishida muhim rol o‘ynashini ko‘rsatib o‘tadi [Barro, 1997]. Shuningdek, Ravallion (2001) o‘z tadqiqotlarida iqtisodiy o‘sishning kambag‘allikka ta’siri to‘g‘ridan-to‘g‘ri aholining real daromadlari orqali namoyon bo‘lishini ta’kidlab, inflyatsiya darajasi bu jarayonda muhim omil ekanini qayd etadi [Ravallion, 2001]. O‘zbekiston olimlari ham so‘nggi yillarda YaIM va real daromadlar masalasiga katta e’tibor qaratmoqda. Masalan, Karimov va boshqalar (2020) tadqiqotida mamlakatda iqtisodiy o‘sishning aholining iste’mol qobiliyatiga ta’siri o‘rganilib, inflyatsiya jarayonlari real daromadlarning o‘sish sur’atlarini pasaytirishi aniqlangan [Karimov, 2020]. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi (2021, 2022) tomonidan e’lon qilingan rasmiy hisobotlarda 2020–2022-yillar davomida YaIMning o‘sishi va aholining o‘rtacha real daromadlari dinamikasi yoritilgan bo‘lib, ularning o‘zaro bog‘liqligi aniq ko‘rinadi [O‘zStatQo‘m, 2021; 2022].

Mahalliy iqtisodchi olimlardan Abdullayev (2021) o‘z tadqiqotida O‘zbekiston iqtisodiyotida pandemiya davri ta’sirida YaIMning sekinlashuvi va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash choralarining real daromadlarni barqarorlashtirishdagi rolini alohida ta’kidlagan [Abdullayev, 2021]. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘sish va aholi real daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlik mavjud, ammo u ko‘plab omillar – inflyatsiya, bandlik darajasi, davlatning ijtimoiy siyosati va tashqi iqtisodiy sharoitlarga bog‘liq. Shu sababli, O‘zbekiston misolida ham YaIMning o‘sishi real daromadlarni oshirishga yordam bergan bo‘lsa-da, inflyatsiya jarayonlari bu ta’sirni sezilarli darajada pasaytirgan.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston misolida 2020–2022-yillarda yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘sishi va aholining real daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlikning turli omillar ta’sirida shakllanishini ko‘rsatadi. Birinchidan, pandemiya sharoitida 2020-yilda iqtisodiy o‘sish sur’ati 1,6 % gacha pasaygan bo‘lsa-da, davlat tomonidan amalga oshirilgan qo‘llab-quvvatlash

paketlari aholining real daromadlarini keskin pasayishdan himoya qildi. Bu shuni anglatadiki, iqtisodiy inqiroz davrlarida real daromadlarning barqarorligi ko‘proq fiskal va ijtimoiy siyosatga bog‘liq bo‘ladi. Ikkinchidan, 2021-yilda iqtisodiyotning 7,4 % ga tiklanishi real daromadlarning ham o‘sishiga olib keldi. Bu bosqichda iqtisodiy o‘sish va farovonlik o‘rtasida bevosita va sezilarli ijobiy bog‘liqlik kuzatildi.

1-jadval. O‘zbekistonda YIM o‘sishi va aholi real daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlili (2020–2022-yillar).

Ko‘rsatkichlar	**2020-yil**	**2021-yil**	**2022-yil**	**O‘sish sur’ati (%) (2020–2022)**
Yalpi ichki mahsulot (YIM), trln so‘m	580,2	734,0	919,0	+58,3%
YIM o‘sish sur’ati, %	1,9%	7,4%	5,7%	—
Aholining o‘rtacha real daromadi (ming so‘m)	6 477	7 226	8 241	+27,2%
Inflyatsiya darajasi, %	11,1%	10,0%	12,3%	—
Real daromadlar o‘sishi, %	-1,7%	6,9%	4,2%	—
YIM va real daromadlar o‘rtasidagi farq (foiz nuqtalar)	-	+0,5%	+1,5%	—

Ishlab chiqarishning kengayishi, xizmatlar sektorining faollashuvi va bandlikning ortishi aholining moliyaviy ahvolini yaxshilashga xizmat qildi. Uchinchidan, 2022-yilda YaIMning 5,7 % ga o‘sishiga qaramay, inflyatsiya yuqori bo‘lgani sababli real daromadlarning o‘sish sur’ati sekinlashdi. Bu holat iqtisodiy o‘sishning aholining real farovonligiga to‘liq ta’sir qilishi uchun inflyatsiya jarayonlarini nazorat qilish zarurligini ko‘rsatadi.

2-jadval. O‘zbekiston va ayrim davlatlarda YIM hamda aholi real daromadlari o‘sishining taqqoslanishi (2020–2022-yillar).

Davlat	YIM o‘sish sur’ati (%)	Real daromadlar o‘sishi (%)	Inflyatsiya darajasi (%)	YIM va daromadlar o‘sishi o‘rtasidagi tafovut (%)	Izoh
O‘zbekiston	1,9 → 7,4 → 5,7	-1,7 → 6,9 → 4,2	11,1 → 10,0 → 12,3	≈ -2,3%	YIM o‘sishi daromadlar bilan mutanosib emas
Qozog‘iston	-2,5 → 4,1 → 3,2	-3,8 → 5,5 → 2,6	6,8 → 8,4 → 13,0	≈ -0,9%	Inflyatsiya bosimi yuqori
Polsha	-2,2 → 6,8 → 5,1	-2,9 → 4,3 → 1,9	3,4 → 5,1 → 13,2	≈ -2,0%	Daromad o‘sishi YIMdan orqada qoldi
Xitoy	2,3 → 8,1 → 3,0	1,0 → 7,1 → 2,9	2,5 → 0,9 → 2,1	≈ -0,4%	YIM va daromadlar o‘sishi deyarli mos

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, YaIM o‘sishi aholining real daromadlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi, biroq ushbu bog‘liqlik ko‘plab omillar — inflyatsiya, bandlik darajasi, davlatning ijtimoiy siyosati va tashqi iqtisodiy vaziyatga qarab kuchayishi yoki susayishi mumkin. Shu sababli, iqtisodiy siyosatda o‘sish bilan bir qatorda, aholining real daromadlarini barqaror oshirish mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda 2020–2022-yillar davomida yalpi ichki mahsulot (YaIM)ning o‘sishi aholining real daromadlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan, ammo bu ta’sir doimo mutanosib bo‘lmagan. Pandemiya davrida (2020-yilda) iqtisodiyotning sekinlashuvi aholining daromadlariga ham bosim o‘tkazgan bo‘lsa-da, davlat tomonidan amalga oshirilgan qo‘llab-quvvatlash choralari ularning keskin pasayishining oldini oldi. 2021-yilda iqtisodiyotning tez tiklanishi real daromadlarning ham ortishiga xizmat qilgan, 2022-yilda esa yuqori inflyatsiya sababli real daromadlarning o‘sishi YaIM sur’atidan orqada qolgani kuzatilgan.

Shu asosda quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. YaIMning o‘sishi aholining real daromadlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi, ammo bu jarayon inflyatsiya, tashqi iqtisodiy muhit va ijtimoiy siyosat bilan chambarchas bog‘liq.

2. Inflyatsiya yuqori bo‘lgan sharoitda iqtisodiy o‘sishning aholining real farovonligiga ta’siri sezilarli darajada pasayadi.

3. Aholi daromadlarini barqaror oshirish uchun faqat iqtisodiy o‘sish emas, balki narxlar barqarorligini ta’minlash, mehnat unumdorligini oshirish va samarali ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash choralarini amalga oshirish zarur.

Demak, O‘zbekiston iqtisodiy siyosatida YaIMning yuqori o‘sish sur’atlarini saqlab qolish bilan bir qatorda, aholining real daromadlarini barqaror oshirish uchun makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash ham ustuvor yo‘nalish bo‘lib qolishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kuznets, S. (1955). *Economic Growth and Income Inequality*. The American Economic Review, 45(1), 1–28.

2. Barro, R. J. (1997). *Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study*. MIT Press.

3. Ravallion, M. (2001). *Growth, Inequality and Poverty: Looking Beyond Averages*. World Development, 29(11), 1803–1815.

4. Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Paris.

5. Easterly, W., & Levine, R. (2001). *It’s Not Factor Accumulation: Stylized Facts and Growth Models*. The World Bank Economic Review, 15(2), 177–219.

6. World Bank (2022). *Uzbekistan Economic Update: Navigating Global Headwinds*. Washington, DC.

7. International Monetary Fund (2022). *Republic of Uzbekistan: Staff Report for the 2022 Article IV Consultation*. IMF Country Report.

8. Karimov, A. va boshqalar. (2020). *O‘zbekiston iqtisodiyotida iqtisodiy o‘sish va aholi daromadlari dinamikasi*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

9. Abdullayev, B. (2021). *Pandemiya sharoitida O‘zbekiston iqtisodiyotining rivojlanish xususiyatlari*. Toshkent: Fan va texnologiya.

10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi (2021). *O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi: 2020-yil yakunlari*. Toshkent.

11. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi (2022). *O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi: 2021-yil va 2022-yil yakunlari*. Toshkent.

12. Asian Development Bank (2022). *Asian Development Outlook 2022: Mobilizing Taxes for Development*. Manila.